ที่ระลึก

ในงานฌาปนกิจศพ

นางน้อย ธีรคุปต์

ณ ฌาปนสถาน
วัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

ที่ระลึก

ในงานฌาปนกิจศพ

นางน้อย ธีรคุปต์

ณ ฌาปนสถาน
วัดโสมนัสวิหาร

วันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๒

คำนำ

แรกเริ่มเดิมทีข้าพเจ้าตั้งใจว่าจะจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นที่ระลึกในงานศพมารดาโดยคัดเอาเรื่องของผู้ที่มีชื่อเสียงได้แต่งไว้แล้วมาตีพิมพ์ แต่มีญาติและมิตรบางคนได้ทักท้วงว่าควรจะเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นใหม่ดีกว่าและเรื่องนั้น ๆ ควรจะเป็นเรื่องที่สนใจกันอยู่ในขณะนี้ด้วย ข้าพเจ้าจึงได้ไปกราบเท้าขอเรื่องจากพระอุบาลีคุณูปมาจารย์และพระปริยัติโมฬี วัด-ราชบพิธ ซึ่งท่านก็ได้กรุณาให้เรื่องมาตีพิมพ์หลายเรื่อง ข้าพเจ้าได้ตรวจแล้วเห็นว่าทุกเรื่องเป็นเรื่องที่น่าสนใจทั้งนั้น แต่จะพิมพ์ทั้งหมดก็คงจะไม่ทัน เพราะต้องรีบเร่งในการพิมพ์มาก จึงได้คัดเอาบทประพันธ์สั้น ๆ ซึ่งมีคติเตือนใจอ่านแล้วไม่เบื่อ และเรื่อง "เจตนารมณ์แห่งกรรมฐาน" มาตีพิมพ์ไว้ ข้าพเจ้าหวังว่าคงจะเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านไม่มากก็น้อย บุญกุศลใดจากการตีพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขออุทิศให้มารดาของข้าพเจ้า ขอจงเป็นปัจจัยให้สัมฤทธิ์ผลตามควรแก่คติวิสัยสัมปรายภพทุกประการ

ประพฤติ ธีรคุปต์

๑๐ มิ.ย. ๐๒

นางน้อย ธีรคุปต์

ชาตะ วันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓

มรณะ วันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒

ประวัติ

นางน้อย ธีรคุปต์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๓๓ ที่จังหวัดกาญจนบุรี เป็นบุตรตรี นายสี นางเป้า มีพี่น้องหลายคน ขณะนี้มีชีวิตอยู่เพียงคนเดียว

นางน้อย ธีรคุปต์ ปกติเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง เพราะมีอนามัยและสุขภาพดีตลอดมา จนกระทั่งก่อนจะถึงแก่กรรมประมาณ ๒ ปี จึงได้เกิดปวดในหูขึ้น ได้พยายามติดต่อกับนายแพทย์ผู้ชำนาญทางนี้โดยเฉพาะและรักษาติดต่อตลอดมา ก็ได้ผลเพียงบรรเทาความเจ็บปวดไปชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากการเจ็บปวดมีประจำ ทำให้ต้องรับประทาน "ยาแก้ปวด" ทุกชนิดเท่าที่จะหาได้ตามนายแพทย์สั่ง เลยเป็นเหตุให้เกิดโรคหัวใจเพิ่มขึ้นอีกเป็น ๒ โรค จนสุดความสามารถของนายแพทย์ที่จะช่วยไว้ได้ จึงได้ถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๒ รวมอายุได้ ๖๙ ปีเศษ

นางน้อย ธีรคุปต์มีบุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ ๓ คน

๑. นางจำนง สนธิไทย

๒. พ.ท. ประเสริฐ ธีรคุปต์

๓. น.พ. ประพฤติ ธีรคุปต์

นางน้อย ธีรคุปต์ มีมติประจำใจอยู่อย่างหนึ่งก็คือ "การศึกษาทำให้คนเป็นคน" โดยเหตุนี้จึงได้พยายามทุกทางที่จะให้บุตรทุกคนได้รับการศึกษาดีที่สุดเท่าที่จะส่งเสริมได้ ดังนั้นถึงแม้นางน้อยจะได้รับการศึกษาน้อย ก็ได้ให้บุตรหลานได้รับการศึกษาจากโรงเรียนที่ดีที่สุดทุกคน แม้จะเสียเงินมากๆก็ไม่เสียดาย นอกจากนั้นยังพยายามสร้างโรงเรียน บำรุงโรงเรียนทุกคราวที่มีผู้มาเรี่ยไร เมื่อก่อนจะถึงแก่กรรมก็ได้เรียนนายแพทย์ผู้รักษาว่า ถ้าต้องการตรวจศพเมื่อถึงแก่กรรมแล้วก็ยินดีให้จัดการได้ เพื่อจะได้พบสาเหตุแห่งการเกิดโรคถ้าต่อไปมีคนไข้อย่างนี้อีกจะได้รักษาได้ เป็นที่น่าเสียดายที่ไม่ได้จัดการตามประสงค์ของท่าน

นอกจากการศึกษาซึ่งนางน้อยรักเป็นชีวิตจิตใจแล้ว นางน้อยยังยึดมั่นในพระพุทธศาสนา จะเห็นได้จากการปฏิบัติ

ตลอดอายุขัยของท่าน มีการทำบุญตักบาตรทุกวัน ร่วมการกุศลทุกแห่งที่มีผู้มาติดต่อและเดินทางไปบำเพ็ญกุศล ณ สถานที่สำคัญแทบทุกแห่งในประเทศไทย โดยฉะเพาะเมื่ออายุ ๖๕ ปีแล้วยังพยายามขึ้นเขาวงพระจันทร์ที่ลพบุรีจนได้ บำเพ็ญกุศลทางพระพุทธศาสนาซึ่งแสดงให้เห็นศรัทธาอันแท้จริงของท่าน

ในวาระที่ท่านต้องจากบุตรหลานและญาติมิตรไป เราจึงมีความอาลัยอย่างยิ่งสุดที่จะหาคำใดมากล่าวไว้ ณ ที่นี้ ขอให้ท่านจงไปสวรรค์ชั้นฟ้าสมกับความเมตตากรุณาและกระทำความดีของท่านที่มีตลอดชั่วชีวิต

บุตรและหลาน

๕ มิ.ย. ๒๕๐๒

คนตาย คือตรง เข้าเตา

ยามไปในคราวเผาศพ เคยคิดปรารภบ้างไหม
ศพนั้นเราท่านนำไป ประดิษฐานไว้เชิงตะกอน
ญาติมิตรชิดห่างต่างเศร้า หงอยเหงาเจ้าจอดทอดถอน
อารมณ์อาลัยอาวรณ์ ตายจรจากพลันพรั่นดวง
คิดถึง ที่เคย เผยพร่ำ เคยเล่นเคยทำเคยหวง
ร่วมนอนร่วมกันสิ้นปวง โอ้ล่วงแดนหนีไกล
ครั้นตรงเวลาประธาน ขึ้นคำ–นับกราบไฟใส่
ญาติมิตรติดตามขึ้นไป อุทิศใจให้สุขสวัสดิ์
ที่เคยเลยก้ำทำผิด โปรดคิดอภัยใช้หนี้
อโห–สิเราเท่านี้ อย่ามีผูกเวรเป็นกรรม
แล้ววางธูปเทียนขะมา คำนับกลับลาคลาคล่ำ
เลี้ยวลงบันไดใจช้ำ ด้วยรำ–ลึกคุณวุ่นวาย
เห็นไหม้ขึ้นไปแล้วเลี้ยว กลับลงทางเดียวทั้งหลาย
ผู้ใหญ่เด็กยิ่งหญิงชาย เลี้ยวซ้ายขวาลงคงชีพ

ส่วนผู้ไม่เลี้ยวเลยตรง ขึ้นเชิงตะกอนหลงลงหิบ
แล้วสัป-ปะเหร่อเผยอรีบ นำเข้า เตาบีบ บ่มไฟ
คนตายคือตรงเข้าเตา คนเป็นเต้นเร่าเลี้ยวได้
คนตายนำทางอย่างไว้ คนเป็นอย่าใจทะนง
วันหนึ่งถึงเราเข้าแน่ หนุ่มสาวเฒ่าแก่อย่าหลง
สร้างชีพรีบเสริมเพิ่มคง ค้ำคุณบุญจงเจริญ
ร่างกายสลายย่อยยับ ชื่อโคตรยังกลับอยู่เนิ่น
ทำชั่วตัวตายร้ายเกิน เสียงเกริ่นกล่าวร้ายตายทราม
หากสร้างคุณงามความดี เป็นอนุ-สรณ์ยิ่งล้นหลาม
คนยังนับถือชื่อนาม เป็นอยู่พยายามทำดี
สร้างตนให้พ้นเผ่าร้อน สร้างเกียรติกระฉ่อนเฉลิมศรี
สร้างคุณธรรมเกิดทวี สร้างชี-วิตฝากทรากคุณ
ช้างม้าวัวควายไก่กา เขาหนังยังมาใช้วุ่น
เป็นประ-โยชน์ใหญ่ไพบูลย์ ชีพสูญ-ทรล้นคนเลว ๆ

△ ๒๗ มิ.ย. ๒๕๐๗

เชิงชีวิต

ชีวิตเรา เค้าน้ำค้าง พร่างยอดหญ้า
สุริยา กล้าแสง ก็แห้งหาย
เช้าเห็นหน้า คราเที่ยง เลี่ยงไปตาย
หรือยามบ่าย พูดเล่น เย็นม้วยมรณ์

เด็กผู้ใหญ่ เข็ญใจ ไพร่เศรษฐี
ล้วนแต่มี ความตาย คอยไล่ต้อน
ดังหินแท่ง หมุนทับ ขยับคลอน
ใครอยู่ใกล้ ทับก่อน มิผ่อนปรน

จะต่อสู้ กู้ตาย ให้ทรัพย์สิน
พร่ามนต์บิน หลบซ่อน จรเวหน
ออกสมุทร สุดล้ำ ดำดินดล
ก็มิพ้น มัจจุราช อำนาจกรรม

ฉะนั้นควร ด่วนสร้าง ต่างชีวิต
สิ่งสถิต ประโยชน์คุณ บุญกระหน่ำ
อย่าประมาท หมายหลง ทะนงซ้ำ
จะถูกคำ นินทา ฆ่าชื่อเอย

๓ ก.ย. ๒๕๑๑

ปลดโลภ

โลภอยากได้ ไม่เลือก กระเสือกกระสน
เที่ยวขวายขวน ทนหา อร้าอร่าม
ควรมิควร อย่างไร ใจวู่วาม
พยายาม ตะเกียกตะกาย เสาะส่ายคว้า
แสวงรูป กลิ่นเสียง เผดียงรส
สัมผัสหมด มากมาย ดูหลายท่า
ทั้งลาภยศ สรรเสริญ เพลินอุรา
ทรัพย์สินหา หอบหวง ดั่งห่วงคอ
มีเท่าไร ไม่พอ ยิ่งก่อเติบ
คิดกำเริบ ลืมตาย เสียหลายต่อ
ไม่สมหวัง ตั้งเศร้า พะเน้าพะนอ
ด้วยโลภล่อ ลวงใช้ ไม่ปราณี

ใช้แต่ตื่น จนหลับ แล้วกลับฝัน
ใช้ทุกวัน คืนยอม อย่างจอมหน
โลภเป็นเจ้า เรือนเร่ง เบ่งทวี
อายุมี มากยิ่งใช้ จนวายปราน

จงสันโดษ ยินดี ส่วนที่เหมาะ
เฝ้าพิเคราะห์ เฉาะเฉือน เหมือนต่อต้าน
ดับไฟเย็น เป็นพิศม์ ติดสันดาน
เพ่งพิจารณ์ แจ้งธรรม นำสุขใจ

กลับหลง

เฝ้าหลงวัย ไม่ชรา พาแต่เล่น
แถมโลดเต้น ตื่นสำรวย มิป่วยไข้
หลงลืมตาย ไหลเผลอ เห่อชูไซร้
จึงหาได้ ย้อนเฝ้า ดูเงาตัว

ติดสนุก ทักษ์สนัด คิดปัดเป่า
ดื่มน้ำเมา อบายมุข เข้าซุกหัว
ผลาญเงินทอง วิบัติ หัดแต่ชั่ว
เพราะใจมัว หลงเพริด เตลิดลง

หลงลาภยศ ทรัพย์สิน หมิ่นผู้อื่น
หลงทั้งตื่น ลืมตัว ยิ่งยั่วส่ง
หลงอำนาจ วาสนา ท่าทะนง
หลงโกรธหลง โลภรัก สลักใจ

ชีวิตเรา เหมือนฝัน เท่านั้นแน่
ขืนยึดแท้ เที่ยงจริง ทุกข์ยิ่งใหญ่
อันชีวิต อนิจจัง ทั้งนั้นไป
จริงคือไม่ จริงแท้ สิ่งแน่ควร

กำราบกลบ ลบหลง ละลายล่อน
จะคลายผ่อน จิตมัว ที่ยั่วป่วน
ทรงตนใน สัจจธรรม เป็นน้ำนวล
แจ่มแจ้งชวน ปรีชา สถาพร

เผาโกรธ

โกรธของเรา เผาเรา ให้เร่าร้อน
ขึ้นเก็บซ่อน สุมอก ยิ่งหมกไหม้
จะลามลน คนอื่น เป็นฟื้นไฟ
พูดอะไร ร้อนหู แก่ผู้ฟัง

กิริยา หน้าตา ดังท่ายักษ์
ทำค้อนควัก บูดบึ้ง ประหนึ่งคลั่ง
เที่ยวทุบตี หยิกข่วน ล้วนน่าชัง
ไฉนยัง เก็บไว้ ให้เผารน

อยากจะสวย รวยเสน่ห์ คนเหรัก
ก็ควรหัก โกรธหาย สลายร่น
มีเมตตา กรุณา อ่ากมล
ขึ้นแทนโกรธ ของตน วิมลคุณ

เทศกาล จำพรรษา ผ่านมามาก
จงคิดพราก เชื้อโกรธ พิโรธวุ่น
เผาโกรธไหม้ ในพรรษา หมดทารุณ
จักเป็นบุญ บ่มใจ วิไลงาม

๑๕ ก.ค. ๒๕๐๒

พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (วาสน)

เจตนารมณ์แห่งกรรมฐาน

โดย

พระภิกษุปาสาทิโก วัดราชบพิธ

ในเวลานี้ สำนักเจริญกรรมฐานได้เกิดขึ้นมากมาย ทั้งในพระนคร ทั้งในต่างจังหวัด กรรมฐานิก มีทั้งที่เป็นชาววัด ทั้งที่เป็นชาวบ้าน กรรมฐานิกฝ่ายชาวบ้าน ส่วนมากเป็นสตรีที่ตั้งอยู่ในมัชฌิมวัยและในปัจฉิมวัย กรรมฐานิกเหล่านี้ ปฏิบัติกิจในกรรมฐาน ในภายใต้การนำของกรรมฐานาจารย์ๆ เหล่านี้ ที่เป็นคนไทยและสอนอย่างแบบไทย ๆ ก็มี ที่เป็นคนไทยแต่สอนอย่างแบบของชาวต่างประเทศก็มี ที่เป็นคนต่างประเทศตามแบบแห่งประเทศของเขาก็มี ส่วนที่เป็นคนต่างประเทศสอนอย่างแบบไทยๆไม่ปรากฏว่ามี

แบบปฏิบัติในกรรมฐาน ของกรรมฐานาจารย์เหล่านี้มีมากอย่างมากชนิด สำนักของอาจารย์หนึ่ง ก็มีแบบปฏิบัติอย่างหนึ่ง สำนักของอีกอาจารย์หนึ่ง ก็มีแบบปฏิบัติอีกอย่างหนึ่ง บางสำนักสอนกรรมฐานก็ให้เจริญกรรมฐานเป็นคณะ บางสำนักสอนให้แยกเจริญเฉพาะตนคนเดียว

การสำเร็จในกรรมฐานถึงชั้นนั้นชั้นนี้ ปรากฏส่วนมากเจ้าตัวผู้ที่เจริญไม่รู้ (อันนี้ผิดหลักในข้อที่ว่า พระธรรมเป็น **ปจฺจตฺ เวทิตพฺโพ วิญฺญูหิ** คือพระธรรมอันผู้ที่บรรลุพึงรู้ได้จำเพาะตัว) แต่กรรมฐานาจารย์เป็นผู้ตัดสินชี้ขาดว่า กรรมฐานันเตวาสิกของตน คนนั้นสำเร็จถึงกรรมฐานชั้นนั้น คนนี้สำเร็จถึงกรรมฐานชั้นนี้แล้ว การตัดสินนี้ ถูกกระทำด้วยอาศัยหลักฐานจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะเจริญ อันกรรมฐานันเตวาสิกบอก บางสำนักออกประกาศนียบัตรให้คำรับรองเป็นทางการว่า ผู้ที่ถือประกาศนียบัตรแผ่นนี้ สำเร็จในกรรมฐานถึงชั้นนั้นชั้นนี้แล้ว แก่กรรมฐานันเตวาสิกของตน (สำหรับใช้เป็นหลักฐานในการประกอบ

สำไถยกรรมต่อคนอื่น ๆ ในกาละต่อไป)

ก็การเจริญกรรมฐานในพระพุทธศาสนานี้ หากผู้ที่เจริญ ๆ ถูกต้องได้มาตรการตามหลักวิชาและเจริญได้มากเข้าถึงในขั้นมาตรฐานแล้วไซร้ ย่อมมีประภาพในการชำระล้างกายและวาจาของผู้ที่เจริญ ให้บริสุทธิ์สะอาดโดยอ้อม เพราะผู้ที่เจริญย่อมต้องรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสียก่อน และย่อมมีประภาพในการชำระล้างจิต และความคิดเห็นให้บริสุทธิ์สะอาดโดยตรง ด้วยเหตุนี้ เมื่อมีกรรมฐานิกเกิดขึ้นมาก ๆ เราชาวพุทธิกทั้งหลายจึงควรต้องชื่นชมโสมนัสยินดี เพราะสันติสุขย่อมต้องแพร่หลายไปในสังคมชาวเราเป็นส่วนมาก

แต่พฤติทางกาย ทางวาจา ทางจิต ทางความคิดเห็นของบรรดาผู้ที่สำเร็จในกรรมฐานทั้งนี้ กลับปรากฏว่าส่วนมากหาได้บริสุทธิ์สะอาด ตามแบบแห่งประพฤติของผู้ที่สำเร็จในกรรมฐานในทางพระพุทธศาสนา ที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์ชั้นที่มีหลักฐานไม่ แม้ผู้ที่อวดอ้างว่า ตนได้สำเร็จ

ถึงในญาณที่ ๒ คือเป็นพระอริยสาวกชั้นสกทาคามีไปแล้ว บางคน ก็ยังนิยมรดน้ำมนต์ถือฤกษ์ถือยาม เชื่ออำนาจการบันดาลของเทวดา ของดวงดาว ของเจ้า ของผีสางนางไม้ ของพระพุทธรูปปางนั้นปางนี้ เชื่ออำนาจในความคุ้มกันของเครื่องรางของขลัง ศรัทธาของผู้ที่อวดอ้างตนว่าเป็นพระอริยะแล้ว แทนที่จะเป็นอจลศรัทธาที่แน่วแน่อยู่เฉพาะที่พระรัตนตรัย ที่มั่นคงอยู่ในหลักกรรมสิกขาซึ่งเป็นวิญญาณของพระพุทธศาสนา แต่กลับไปศรัทธาเลื่อมใสในอะไรต่อมิอะไรเกือบไม่เลือก ศรัทธาจนกระทั่งในเสียงนก เสียงหนูเสียงจิ้งจก เสียงตุ๊กแก ทั้ง ๆ ที่สัตว์เหล่านั้นมิได้ออกประกาศตั้งตัวขึ้นเป็นครูเป็นอาจารย์ของใครเลย แต่มันแสดงกิริยาอาการไปตามธรรมชาติของมันเท่านั้น

ข้อที่ประพฤติของผู้ที่สำเร็จในกรรมฐานเหล่านี้ มีส่วนที่ผิดแผก ไม่สมคล้อยกับประพฤติของผู้ที่สำเร็จในกรรมฐาน ตามที่ท่านกล่าวไว้ในคัมภีร์ ชวนให้เกิดความสงสัยขึ้นว่า กรรมฐานที่สอนที่ปฏิบัติกันอยู่นี้ บางแบบอาจมีเจต-

นารมณ์ (ความมุ่งหมาย) ไม่เหมือนกับกรรมฐานตามแบบของพระพุทธศาสนาเสียกระมัง? ความสงสัยนี้ ข้าพเจ้ายังไม่สามารถคลายปมออกมาได้ เพราะไม่ได้เข้าไปศึกษาให้รู้โดยถ่องแท้ ส่วนที่ยังเป็นปมอยู่นี้ จึงต้องปล่อยให้เป็นปมอยู่สำหรับข้าพเจ้าต่อไป แต่หวังว่าปมนี้ การศึกษาที่ได้มาตรการตามหลักวิชาของสังคมชาวพุทธก็จะทำการคลี่คลายออกมาในโอกาสหนึ่ง ในอนาคตอันใกล้นี้ หรืออนาคตอันไกลโพ้น

ก็คำว่า "**กรรมฐาน**" นี้ เป็นที่น่าเสียดาย ที่ในคัมภีร์ทั้งหลายส่วนมาก ท่านมิได้คำนึงในข้อที่จะให้บทนิยามแสดงความหมายไว้ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการยากที่จะล้วงเอาเจตนารมณ์แห่งคำว่า "**กรรมฐาน**" นี้ ออกมาตีแผ่ให้เป็นที่เข้าใจกันโดยถูกต้อง สำหรับคนหมู่มาก นักธรรมถึกที่ปากคล่องๆมักกล่าวอย่างสวดปาติโมกข์ว่า "*กรรมฐานคือที่ตั้งแห่งการงานของใจ*" แล้วก็ไม่อธิบายอะไรอีก คำให้นิยามความหมายนี้ เมื่อฟังเพียงเผินๆก็ดูจะเป็นคำนิยามที่ให้ความหมายโดยบริบูรณ์แล้ว แต่เมื่อพิจารณาโดยรอบคอบกลับเป็นคำที่หาความหมายจำเพาะไม่ได้เพราะคำว่า "**การ**

งานของใจ" นี้ มีความหมายกว้างขวาง คือหมายถึงการงานที่ทำเพียงด้วยลำพังความคิดทุก ๆ ชนิด การคิดวางแผนการปล้น วางแผนการโกงชาติ โกงบริษัท โกงบุคคล วางแผนการล่อลวง วางแผนการประทุษร้ายผู้อื่น วางแผนในการรุกรบ ในการล่าถอย ในการโฆษณาในการนิยม ในการแสวงหาทรัพย์ แสวงหาคู่ครอง ในการช่วยเหลือผู้อื่น ฯลฯ ก็ล้วนแต่เป็นการงานของใจทั้งนั้น หากคำว่า "**กรรมฐาน คือที่ตั้งแห่งการงานของใจ"** เป็นคำที่แสดงความหมายถูกต้องไซร้ ในการทำงานเพียงด้วยการใช้กำลังความคิดทุก ๆ ชนิด ไม่ว่าจะเป็นการใช้ความคิดในทางดี หรือ ในทางชั่ว ผู้ที่ใช้ความคิดนั้นๆย่อมชื่อว่าได้เจริญกรรมฐานแล้วทั้งนั้น เมื่อคำว่า "**กรรมฐาน**" มีความหมายเช่นนี้ การศึกษากรรมฐาน การสอนกรรมฐาน การตั้งสำนักปฏิบัติในกรรมฐาน ย่อมไม่ควรจะมีขึ้น เพราะเป็นการทำที่ซ้ำกับการทำที่ได้ทำกันอยู่แล้วอย่างจำเจ นอกจากหาประโยชน์พิเศษอะไรไม่ได้แล้ว ยังเป็นการทำที่ทำให้ต้องละทิ้งการ ประกอบ

การงานอย่างอื่น ๆ ตัดทอนความเจริญในทางด้านอื่นๆอีกด้วย

เนื่องด้วยข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการถือเอาความหมายของคำว่ากรรมฐานอย่างนั้น ข้าพเจ้าจึงได้ค้นคว้าหาเจตนารมณ์คือความหมายของคำว่ากรรมฐาน ในคัมภีร์ที่มีหลักฐานต่าง ๆ ได้พบบทนิยามแสดงความหมายของคำว่ากรรมฐานนี้ ที่ท่านกล่าวไว้เพียงสั้น ๆ แต่ว่าได้ความบริบูรณ์ดีเพียงแห่งเดียว คือมีอยู่ในคัมภีร์ปรมัตถมัญชุสา ที่เป็นคัมภีร์ชั้นฎีกา บทนิยามที่ได้พบนี้ คือ **กมฺมฏฺฐานานิติ อารมฺมณภาเวน โยคกมฺมสฺส ปวตฺติฏฺฐานานิ.**

คำว่า **"โยค"** โดยทั่วไป มีความหมายว่า **ประกอบ** ว่า **ต่อเชื่อมเข้า** ว่า **เทียมเข้า** แต่คำว่า **"โยค"** ที่ใช้เป็นชื่อแห่งการปฏิบัติทางจิต มีความหมายโดยจำเพาะ ๒ นัยคือ **"การปิดกั้นการดำเนินไปแห่งจิต"** และ **"การประกอบความเพียรด้วยปัญญาเครื่องรู้แจ้ง"** ดังนั้น คำบาลีบทนิยามแสดงความหมายนั้น จึงแปลเป็นไทยเท่าตัวอักษรได้ ๒ อย่างคือ **"ที่เป็นที่เป็นไปโดยสม่ำเสมอแห่งการ**

ปิดกั้นจิตไม่ให้ดำเนินไปตามความเป็นแห่งอารมณ์" และ "ที่เป็นที่เป็นไปโดยสม่ำเสมอแห่งการทำการประกอบความเพียรด้วยปัญญาเครื่องรู้แจ้ง ตามความเป็นแห่งอารมณ์"

คำแปล ๒ วรรคนั้น นอกจากคำว่า "อารมณ์" มีนัยความชัดแจ้ง พอเข้าใจได้สำหรับคนโดยทั่วไปแล้ว ส่วนคำว่า "อารมณ์" ตามเจตนารมณ์ของศัพท์ คือ **สิ่งซึ่งเป็นที่ยึดที่เกาะของจิต** แต่คำว่าอารมณ์นี้ ในภาษาไทยหมายกว้างกว่าน คือสิ่งที่เป็นที่ยึดที่เกาะของจิต เราก็เรียกว่าอารมณ์ อัธยาศัยใจคอ เราก็เรียกว่าอารมณ์ประพฤติคืออาการของจิตที่เกิดขึ้นในเมื่อได้ประสบอารมณ์แล้วเข้าปรุงแต่งจิตให้ดีให้เลวไปตามชนิดของประพฤตินั้น ๆ เราก็เรียกว่าอารมณ์ แต่คำว่าอารมณ์ในคำแปล ๒ วรรคนั้น โปรดถือเอาความหมายโดยเจตนารมณ์ของศัพท์ คือ สิ่งซึ่งเป็นที่ยึดที่เกาะของจิต เท่านั้น

กรรมฐานในพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่ ๒ ชนิดคือ **สมถกรรมฐาน** และ **วิปัสนากรรมฐาน** คำแปลวรรคต้น เป็น

บทนิยามแสดงเจตนารมณ์แห่งสมถกรรมฐาน คำแปลวรรค หลัง เป็นบทนิยามแสดงเจตนารมณ์แห่งวิปัสนากรรมฐานคือ

๑. **สมถกรรมฐาน** มีความหมายว่า ที่เป็นที่เป็นไป โดยสม่ำเสมอแห่งการปิดกั้นจิตไม่ให้ดำเนินไปตาม ความเป็น แห่งอารมณ์

๒. **วิปัสนากรรมฐาน** มีความหมายว่า ที่เป็น ที่เป็น ไปโดยสม่ำเสมอแห่งการทำการประกอบความเพียรด้วยปัญญา เครื่องรู้แจ้งตามความเป็นแห่งอารมณ์.

อารมณ์เป็นสิ่งข้างนอก อีกโวหาร ๑ เรียกว่าอายตนะ ภายนอกมี ๖ อย่าง คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฎฐัพพะ (อุณหภาพ ถัทธภาพ) และธรรม (คือสิ่งที่ปรากฏขึ้นในใจ) อินทรีย์ เป็นสิ่งข้างใน เป็นทางเดินแห่งจิตออกไปรับ อารมณ์ ตามคู่ของตน อีกโวหาร ๑ เรียกว่า อายตนะภายใน มี ๖ อย่าง คือ จักษุประสาท โสตประสาท ฆานประสาท ชิวหาประสาท กายประสาท และ มนะ.

เมื่ออารมณ์ชนิดใดมากระทบ จิตย่อมดำเนินออก

ไปรับอารมณ์ชะนิดนั้น ทางอินทรีย์อันเป็นคู่ประสานกันแห่งอารมณ์ชนิดนั้น เช่น เมื่อรูป (**คลื่นวรรณรังสี** [๑] คือคลื่นแสงสีสะท้อนออกจากวัตถุธาตุที่มีปฏิกิริยาต่อมัน) เข้ากระทบจักษุประสาท จิตก็แล่นขึ้นสู่วิถีดำเนินเข้าไปรับรูปที่จักษุประสาทนั้น และดำเนินคลุกเคล้าอยู่ที่รูปนั้น จนในที่สุดเกิดมีประพฤติคืออาการแห่งจิต ซึ่งอาการนอกโวหาร ๑ เรียกว่า**เจตสิก** ที่เกิดขึ้นเพราะการที่จิตดำเนินเข้าไปที่รูปนั้น เข้าปรุงแต่งจิตแปรเปลี่ยนจิตให้ดีหรือเลวไปตามชนิดแห่งประพฤตินั้น ๆ หรือเมื่อมีเสียง (คลื่นอากาศ) แล่นเข้ามากระทบที่โสตประสาท จิตก็แล่นขึ้นสู่วิถีดำเนินไปรับเสียงที่โสตประสาทนั้น และคลุกเคล้าอยู่ที่เสียงนั้น จนในที่สุดเกิดมีประพฤติแห่งจิต ซึ่งเกิดขึ้นเพราะการที่จิตดำเนินเข้าไปรับเสียงนั้น เข้าปรุงแต่งจิต แปรเปลี่ยนจิตให้ดีหรือเลวไปตามชนิดแห่งประพฤตินั้น ๆ เป็นต้น เมื่อไม่มีอะไรมากระทบที่อินทรีย์ จิตก็ย่อมอยู่ในภาวะแห่งภวังคะ (จิตใต้สำนึก)

---

(๑) คำว่า วรรณรังสี นี้แปลงมาจากคำว่า วณฺณนิภา ในอภิธรรมปิฎก รํสี กับนิภาแปลว่า แสงสว่าง เหมือนกัน แต่ในภาษาไทย นิยมใช้คำว่า รังสี มากกว่า ดังนั้น จึงยักใช้คำว่า รังสี แทนคำว่านิภา. ป.

เมื่ออารมณ์อย่าง ๑ มากระทบ จิตย่อมแล่นขึ้นสู่วิถีทางครั้งละ ๑ เมื่ออารมณ์อีกอย่าง ๑ มากระทบ จิตหาได้ผละจากอารมณ์ปัจจุบันนั้นเข้าไปรับอารมณ์ใหม่นั้นในทันทีไม่–แต่จิตย่อมดำเนินไปตามอารมณ์ปัจจุบันนั้นไปตลอดวิถี จนถึงภาวะแห่งภวังคะเสียก่อน แล้วจึงกลับแล่นขึ้นสู่วิถีดำเนินไปรับอารมณ์อย่างใหม่ ก่อนแต่การเปลี่ยนจากอารมณ์อย่าง ๑ ไปรับอารมณ์อีกอย่าง ๑ จิตย่อมต้องดำเนินไปถึงภาวะแห่งภวังคะเสียก่อนในทุก ๆ ครั้ง แต่เพราะการดำเนินไปตามอารมณ์ของจิต ย่อมเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ระยะกาลของจิตจึงยากที่มันสมองของสามัญชนจะกำหนดรู้ได้

เนื่องด้วยตลอดเวลาที่ตนอยู่ มีอารมณ์ชนิดต่าง ๆ มากระทบอยู่เรื่อย ๆ จิตจึงแล่นขึ้นสู่วิถีดำเนินไปตามอารมณ์นั้น ๆ โดยไม่ขาดสาย ดวงที่ดำเนินไปตามอารมณ์อย่างนี้ถึงภาวะแห่งภวังคะไปแล้ว ดวงที่ดำเนินไปตามอารมณ์อีกอย่าง ๑ ก็เกิดสืบต่อขึ้นมาแทน แม้ในเวลาที่หลับไม่สนิท จิตก็ยังแล่นขึ้นสู่วิถีดำเนินไปตามอารมณ์ในมโนทวาร อันนี้คือการฝันเห็นอารมณ์ต่าง ๆ นั่นเอง

ในทุกๆ ครั้งที่จิตขึ้นสู่วิถี ย่อมเกิดมีประพฤติของจิตคือเจตสิก เข้าปรุงแต่งจิต แปรเปลี่ยนจิตให้เป็นไปในรูปต่าง ๆ เสมอ ในขณะจิตขึ้นสู่วิถี หากมีสติควบคุมตน ไม่ปล่อยจิตให้ดำเนินเลื่อนลอยไปตามการยั่วเย้าของอารมณ์ ในสถานการณ์เช่นนี้ เจตสิกฝ่ายดีย่อมเกิดขึ้น ปรุงแต่งจิต ทำจิตให้ผุดผ่องเป็นประภัศร แต่ถ้าไม่มีสติควบคุมตน จิตย่อมดำเนินเลื่อนลอยไปตามอาการยั่วเย้าของอารมณ์ ในสถานการณ์เช่นนี้ เจตสิกฝ่ายชั่วย่อมเกิดขึ้นปรุงแต่งจิต ทำจิตให้เศร้าหมองขุ่นมัว

โดยปรกติ ชนสามัญโดยทั่วไป เมื่อมีอารมณ์มากระทบ ย่อมไม่มีสติควบคุมตัว ย่อมปล่อยจิตให้ดำเนินเลื่อนลอยไปตามชนิดของอารมณ์ ในสถานการณ์เช่นนี้ หากอารมณ์นั้นเป็นอารมณ์ที่เป็นที่ตั้งขึ้นแห่งความยินดี ความใคร่ ความยินดี ความใคร่ ก็เกิดขึ้นปรุงแต่งจิต ทำจิตให้เศร้าหมองในลักษณะหนึ่ง หากอารมณ์เป็นที่ตั้งขึ้นแห่งความแค้นเคือง ความแค้นเคืองก็เกิดขึ้นปรุงแต่งจิต ทำจิต

ให้เศร้าหมองในลักษณะหนึ่ง หากอารมณ์นั้นเป็นที่ตั้งขึ้นแห่งความประมาทมัวเมา ความประมาทมัวเมาก็เกิดขึ้นปรุงแต่งจิต ทำจิตให้เศร้าหมองในลักษณะหนึ่ง

ความเศร้าหมองแห่งจิตนี้ เรียกว่ากิเลส ๆ นี้ เมื่อเกิดมีมาก ย่อมบังคับกายให้ทำชั่ว บังคับวาจาให้พูดชั่ว ก่อความเดือดร้อนให้ทุกข์แก่ตัวเอง ทั้งแก่ผู้อื่น เมื่อเกิดมีในขนาดกลางย่อมเผากรุ่นทำจิตให้ขุ่นมัวพลุ่งพล่าน เศร้าหมองเดือดร้อน บรรดากิเลสทั้งหลายที่เกิดขึ้นมาแล้ว ไม่ศูนย์สลายไปข้างไหน ย่อมหลอมตัวตกตะกอนลงไปกลายเป็นขุมกำลังตามชนิดของกิเลสนั้น ๆ อยู่ในภวังคะ ขุมกำลังนี้ย่อมมีประภาพ ใน ทาง แปรเปลี่ยน อัธยาศัย ไปใน ทาง ไม่ดี ไม่ งาม แปรเปลี่ยนความคิดเห็นไปในทางที่ผิด

กิเลสเหล่านี้ ส่วนที่หยาบ ที่บังคับให้ทำความชั่วออกไปทางกาย ทางคำพูด ย่อมปราบลงได้ ด้วยการทำให้ศีลเกิดขึ้นมา ส่วนที่ไม่หยาบ เพียงแต่เผารนจิตใจให้เศร้าหมอง ย่อมปราบลงได้ ด้วยการทำให้สมาธิเกิดขึ้นมา ส่วน

ที่ละเอียดซึ่งตกตะกอนลงไปเป็นขุม กำลังอยู่ในภวังคะทำหน้าที่แปรเปลี่ยนอัธยาศัยไปในทางที่ชั่ว แปรเปลี่ยนความคิดเห็นไปในทางที่ผิด และเพิ่มกำลังให้แก่กิเลสที่เกิดขึ้นใหม่ ย่อมทำลายให้หมดลงไปได้ ด้วยการทำปัญญาให้เกิดขึ้นมา ศีล สมาธิ และปัญญาทั้งสามนี้ เป็นข้อปฏิบัติสำหรับปราบและทำลายกิเลสอย่างหยาบ อย่างกลาง และอย่างละเอียด ตามลำดับ

ในการทำลายกิเลส ต้องพยายามลดความรุนแรงของกิเลสให้น้อยลง ๆ จนในที่สุด ต้องทำกิเลสที่กลุ้มรุมจิตอยู่ทุก ๆ ชนิดให้ตกตะกอนลงเป็นกิเลสชนิดที่ละเอียดได้หมดแล้ว จึงทำลายเสียด้วยปัญญาอันนับเนื่องในอริยมรรค ดุจคนที่จับปลาในท้องทะเลด้วยโป๊ะ ต้องพยายามทำงานหรือต้อนปลาให้เข้าไปสู่โป๊ะทางปากโป๊ะ และต้อนให้เข้าไปติดอยู่ที่ก้นโป๊ะ แล้วจึงจับขึ้นเรือด้วยเครื่องจับสัตว์น้ำสำหรับโป๊ะนั้น ฉะนั้น

สมถกรรมฐาน เป็นข้อปฏิบัติเพื่อสมาธิให้เกิด เพื่อปราบกิเลสอย่างกลาง ที่กลุ้มรุมจิตอยู่ ให้ตกตะกอนลงไปเป็นกิเลสอย่างละเอียด **วิปัสนากรรมฐาน** เป็นข้อปฏิบัติเพื่อทำปัญญาให้เกิด เพื่อทำลายกิเลสส่วนที่ละเอียด ที่ตกตะกอนซุ่มซ่อนเป็นขุมกำลังอยู่ในภวังคะ

ในการปฏิบัติ ในเบื้องต้น ต้องรักษาศีลให้เป็นพื้นฐานก่อน แล้วเจริญสมถกรรมฐานขึ้นในขนาดที่พอใช้ได้ คือในขนาดที่ทำให้อุปจารสมาธิเกิด หรือในขนาดที่ดีถึงขีดคือในขนาดที่ทำให้อัปนาสมาธิเกิดเสียก่อน แล้วจึงเจริญวิปัสนากรรมฐาน ถ้าไม่ทำให้ศีลเกิดเป็นพื้นฐานก่อน และเจริญผิดลำดับ หรือเจริญไม่ครบทั้งสองอย่าง คือเจริญวิปัสนากรรมฐานก่อนแล้วเจริญสมถกรรมฐานก็ดี เจริญเพียงสมถกรรมฐานหรือเพียงวิปัสนากรรมฐานก็ดีย่อมไม่ทำให้เกิดผลในทางปราบและทำลายกิเลสดังที่ได้กล่าวแล้วนั้นได้

เนื่องด้วยกิเลสเกิดขึ้น ในขณะที่ปล่อยจิตให้คิดแล่นไปตามอาการยั่วเย้าของอารมณ์ต่าง ๆ วิธีสำหรับระงับกิเลส ทำกิเลสที่มีอยู่แล้วให้สงบ และป้องกันกิเลสใหม่มิให้

บังเกิดขึ้นมา จึงได้ปิดกั้นจิต ไม่ปล่อยจิตให้คิดแล่นไป ตามอาการยั่วเย้าของบรรดาอารมณ์ที่มากระทบ คือต้องหยุดคิดถึงอารมณ์ต่าง ๆ เสียชั่วคราว **การปิดกั้นจิตหยุดคิดถึงอารมณ์ต่าง ๆ นี้ คือการเจริญสมถกรรมฐาน** *การเจริญสมถกรรมฐานในพระพุทธศาสนานี้ มีข้อมุ่งหมายในทางทำกิเลสที่กลุ้มรุมจิตใจอยู่ให้สงบราบคาบ และป้องกันกิเลสใหม่มิให้บังเกิดขึ้นมา* ทั้งนี้เพื่อทำให้จิตบริสุทธิ์เป็นประภัศร คือเป็นจิตที่ผุดผ่อง ปราศจากกิเลสกลุ้มรุม ผู้ที่เจริญสมถกรรมฐาน ที่รู้เจตนารมณ์แห่งสมถกรรมฐาน ย่อมไม่เจริญเพื่อให้เกิดฤทธิ์ เกิดเดช เกิดอำนาจ แต่ย่อมเจริญเพื่อทำจิตให้บริสุทธิ์สะอาดจากกิเลส เกิดเป็นจิตประภัศรเท่านั้น

แต่ธรรมของจิต เมื่อไม่มีอารมณ์เป็นที่ยึดเป็นที่เกาะ ย่อมไม่ขึ้นสู่วิถี ย่อมอยู่ในภาวะแห่งภวังคะ เช่นเดียวกับไฟฟ้า ที่มีอยู่ในหน่วยไฟฟ้าแห้ง เมื่อไม่มีวัตถุธาตุอัน

เป็นสื่อตัวนำ ย่อมไม่ออกมาให้กำลังงานฉะนั้นดังนั้นเพื่อให้จิตพ้นจากภาวะแห่งภวังคะ ในการเจริญสมถกรรมฐานจึงต้องยึดสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งไม่เป็นที่ตั้งแห่งกิเลสอะไร ๆ ทั้งสิ้นเพียงสิ่งเดียวเป็นอารมณ์ สิ่งที่ยึดเป็นอารมณ์นั้น ต้องนึกถึงเพียงสี *(งดเว้นสิ่งที่มีสีดำ เพราะสีดำ เป็นสีที่มองไม่เห็นที่ท่านห้าม เข้าใจว่า เพราะจะสร้างภาพให้ปรากฏขึ้นในจิตด้วยอำนาจสัญญาไม่ได้)* หรือสัณฐาน หรือชนิดเท่านั้นและต้องไม่ใช้ความคิดอะไร ๆ ให้แล่นไปในอารมณ์นั้นเลย

ในขณะที่จิตนึกถึงอารมณ์นี้เพียงอย่างเดียว ไม่นึกถึงอารมณ์อย่างอื่น ๆ กิเลสที่มีกลุ้มรุมจิตอยู่แล้ว ย่อมค่อยซืดจาง ๆ ตกตะกอนลงไป ๆ เพราะไม่ได้ปัจจัยสนับสนุนกิเลสใหม่ก็ไม่มีทางบังเกิดขึ้น เพราะจิตได้ถูกปิดกั้น ไม่ให้คิดแล่นไปตามอาการยั่วเย้าของอารมณ์อย่างอื่น ๆ ที่มา-กระทบ

ในการนึกถึงอารมณ์นี้ ในตอนแรก ให้ลืมตาดูของจริงนึกถึงบ้าง หลับตานึกถึงของจริงบ้าง เมื่อการนึกชิน

ต่ออารมณ์นั้นมากขึ้น ให้หลับตานึกถึงอารมณ์นานๆต่อเมื่อ สี สัณฐานของอารมณ์นั้นไม่ปรากฏ จึงกลับลืมตาแลดูใหม่ เมื่อสัญญาในอารมณ์นั้นแรงขึ้น ภาพแห่งอารมณ์นั้นย่อมเกิดปรากฏขึ้นในใจ ด้วยอำนาจสัญญาในการเจริญ ภาพนี้ในชั้นต้น ย่อมเป็นภาพที่เลือนลางมีรอย มีจุดตามลักษณะของจริง ภาพนี้ ท่านเรียกว่า "**อุคหนิมิต**" เมื่อภาพ อุคหนิมิตเกิดแล้วและนึกถึงภาพอุคหนิมิตให้ติดเนื่อง กันไป โดยไม่ขาดสาย อินทรีย์ทั้ง ๕ ย่อมกล้าแข็งขึ้น คือศรัทธาในการเจริญกรรมฐานย่อมแรงขึ้น สติย่อมดีขึ้น ความที่จิตแน่วแน่อยู่ที่อารมณ์ย่อมแรงขึ้น และความฉลาดในการแก้ไขและการปฏิบัติดำเนินในการนี้ ย่อมดีขึ้น เมื่อตรึกหน่วงทำให้ภาพอุคหนิมิตนี้เป็นอารมณ์ของวิตกได้ ภาพที่ปรากฏนั้นก็แปรเปลี่ยนเป็นแจ่มใสเด่นชัด ไม่มีฝ้า ไม่มีรอย ไม่มีจุดด่างเหมือนพระจันทร์เพ็ญที่โผล่พ้นออกมาจากหลืบเมฆ ที่ หลัง ๆ ฉะนั้นภาพที่แจ่มใสนี้ ท่านเปลี่ยนชื่อเรียกว่า "**ปฏิภาคนิมิต**"

พร้อมๆ กับเวลาที่ภาพปฏิภาคนิมิตนิเกิดกิเลสที่กลุ้มรุมจิตอยู่ทุกๆ ชนิดอย่างสงบราบ ตกตะกอนลงไปหมด จิตย่อมตั้งมั่นด้วยอุปจารสมาธิ.

ในอุปจารสมาธิ จิตมีภาพปฏิภาคนิมิตนั้นอย่างเดียวเป็นอารมณ์ ประกอบด้วยเจตสิกอื่น ๔ ดวงคือ วิตก วิจารณ์ ปีติ และสุข อุปจารสมาธิและเจตสิก ๔ ดวงนี้ ที่ทำหน้าที่ดุจทหารยามคอยคุ้มกันศัตรูคือนิวรณ์ให้เกิดกลุ้มรุมจิต จิตจึงบริสุทธิ์แจ่มใสเป็นประภัศร.

เมื่อผูกใจไว้กับปฏิภาคนิมิตนั้นได้อย่างแนบแน่น ในที่สุด ชวนะในมโนทวาร ย่อมเข้าตัดภาวะแห่งภวังคะแล้วดำเนินไปตามวิถีตามปกติ แต่เมื่อเข้าถึงวาระแห่งชวนะ ย่อมมีชวนะเกิดขึ้น ๔หรือ๕ดวง(*จิตตามปรกติ มีชวนะเกิดขึ้น๗ดวง*)

๓–๔ ดวง ข้างต้น เป็นกามาพจร แต่มีกำลังแรงกว่ากามาพจรตามปรกติ **ส่วนดวงท้าย เป็นรูปาพจร คือเป็นอัปนาสมาธิ** แล้วเข้าถึงภาวะแห่งภวังคะ.

อัปปนาสมาธิที่เกิดขึ้นในครั้งแรกนี้ ย่อมเป็นไปเพียงชั่วขณะจิตแล้วก็เข้าถึงภาวะแห่งภวังคะ ต่อเมื่อได้ฝึกหัดให้ชำนาญคล่องแคล่ว ทั้งในการนึก ทั้งในการเข้า ทั้งในการออก ทั้งในการพิจารณาแล้ว เมื่อทำงานเข้าเมื่อไรจิตย่อมตัดวาระแห่งภวังคะเพียงคนเดียวแล้วย่อมดำรงอยู่ได้นานตามกาลที่ตนกำหนด ด้วยอำนาจที่กุศลชวนะเกิดทะยอยกันขึ้นโดยไม่ขาดสายตลอดเวลาที่กำหนดไว้ การทำฌานให้อยู่ได้ตลอดกาลที่กำหนดไว้นี้ ท่านเรียกว่า "**ฌานสมาบัติ**"

จิตที่เข้าถึงอัปปนาแล้วนี้ ย่อมเพ่งอยู่ที่ภาพปฏิภาคนิมิตแรงและแนบแน่นถึงพูดกันว่า จิตจมเข้าไปในภาพปฏิภาคนิมิตนั้นหมด และในขณะนั้น เจตสิก ๔ ดวง คือวิตก วิจารณ์ ปีติ และสุข ซึ่งเป็นไปแรงอย่างเด่นชัด ย่อมทำหน้าที่ปรุงแต่งจิต.

เนื่องด้วยความเพ่งที่ภาพปฏิภาคนิมิตเป็นไปแรงมาก และแถมยังมีเจตสิก ๔ ดวงนั้นทำหน้าที่ปรุงจิตอยู่อย่างแรงอีก

ในขณะอัปนาสมาธิ จิตจึงไม่แล่นไปทำงานที่วิถีประสาททั้ง ๕ คงทำงานอยู่เพียงที่ภาพปฏิภาคนิมิต ในมโนทวารเท่านั้น

หากจะมีคำถามแทรกเข้ามาว่า **"คนเรา ในเวลาไหน ย่อมโง่ที่สุด?"** ก็พึงมีคำแก้ว่า **"ในเวลาที่อยู่ในอัปนาสมาธินี้แหละ คนเรา ย่อมโง่ที่สุด เพราะในขณะนี้ จิตสงบนิ่งเฉย มันสมองไม่เคลื่อนไหวในการให้กำ-ลังงานอะไรเลย"**

ความบริสุทธิ์ของจิต ในขณะที่เป็นอุปจารสมาธิ มีลักษณะอย่างเดียนกัน เป็นประภัศรจิตด้วยกัน เพราะไม่มีกิเลสกลุ้มรุมทำให้ขุ่นมัวเศร้าหมอง ดังนั้นจิตในขณะที่ได้อุปจารสมาธิ และได้อัปนาสมาธิ ท่านจึงเรียกว่า **จิตวิสุทธิ** เหมือนกัน.

เมื่อประสงค์จะทำทุติยฌาณให้เกิด ต้องออกจากปฐมฌานแล้วพิจารณาให้เห็นโทษในปฐมฌานนั้นว่า "ฌาน

นี้ ใกล้ต่อข้าศึกคือนิวรณ์ และมีองค์กำลังอ่อน เพราะวิตกและวิจารณ์เป็นธรรมที่หยาบและเริ่มเจริญกรรมฐานตามแบบที่ได้ปฐมฌานต่อไป เนื่องด้วยจิตยังบริสุทธิ์ ไม่มีนิวรณ์กลุ้มรุมในการเจริญนี้ จึงเข้าถึงอัปนาได้โดยง่าย อัปนาสมาธิในครั้งนี้ เรียกว่าทุติยฌาน มีเจตสิกปรุงแต่ง ๒ ดวง คือ ปีติ และสุข เมื่อประสงค์จะทำตติยฌานให้เกิด ต้องออกจากทุติยฌานนั้น แล้วพิจารณาให้เห็นโทษของปีติว่า "ฌานนี้ ใกล้ต่อวิตก วิจารณ์ และมีองค์กำลังอ่อนเพราะปีติเป็นธรรมที่หยาบ" แล้วเริ่มเจริญกรรมฐานตามแบบนั้นต่อไป อัปนาที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ เรียกว่าตติยฌาน มีเจตสิกปรุงแต่งเพียงดวงเดียว คือ สุข เมื่อประสงค์จะทำจตุตถฌาน ให้เกิด ต้องออกจากตติยฌานนั้น แล้วพิจารณาให้เห็นโทษของ สุขว่า "ฌานนี้ใกล้ต่อข้าศึกคือ ปีติและมีองค์กำลังอ่อนเพราะสุขเป็นธรรมหยาบ" แล้วเจริญกรรมฐานในแบบนั้นต่อไป อัปนาที่เกิดขึ้นในครั้งนี้ มีเจตสิกที่สุขุมประกอบเพียง

ดวงเดียว คือ อุเบกขา อัปนาสมาธินี้ ทำให้เกิดสติที่บริสุทธิ์ สตินี้ อุเบกขาทำให้เกิดมา

ผู้ที่ประสงค์จะได้ตรัสรู้ธรรม เมื่อได้ทำสมาธิให้เกิดขึ้นมา อย่างขั้นต่ำ เพียงแค่อุปจารสมาธิ อย่างชั้นสูง ถึงขั้นอุปนาสมาธิอย่างชั้นเริ่มแรก คือชั้นปฐมฌานหรืออย่างชั้นสูงคือชั้นจตุตถฌาน ก็ได้ ต้องออกจากสมาธินั้น และเริ่มกลับมาใช้ความคิดใหม่ ในขณะที่จิตกำลังบริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสกลุ้มรุม คือในคณะที่จิตยังเป็นจิตวิสุทธิอยู่ การใช้ความคิดในตอนนี้ ต้องใช้อยู่ในความควบคุมของสติและใช้คิดค้นแต่เฉพาะในสภาวธรรม คือพิจารณาร่างกายตนและให้เห็นตามความเป็นจริง.

หากจะมีคำถามแทรกเข้ามาว่า "*คนเรา* **ในเวลาไหนมีความฉลาดที่สุด?**" ก็พึงมีคำแก้ว่า "**คนเรา ในเวลาที่เพิ่งออกจากสมาธิ มีความฉลาดที่สุด** เพราะในเวลานี้ **จิตกำลังบริสุทธิ์ใสแจ๋ว ไม่มีอะไรกลุ้มรุมทำให้**

ขุ่นมัวเลย เหมือนแว่นขยายที่ถูกล้างเอามลทินออกได้หมดฉะนั้น"

การกลับใช้ความคิดในการศึกษาธรรมให้รู้ตามความเป็นจริง ในอันดับที่เพิ่งออกจากสมาธิหรือจะกล่าวว่า การกลับใช้ความคิดด้วยอาศัยสมาธิเป็นบันไดก็ได้ และใช้อยู่ในความควบคุมของสติน เรียกว่า "**การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน**" การกลับใช้ความคิดในการศึกษาธรรมให้รู้ตามความเป็นจริงในตอนนี้ ทุก ๆ ในชนิดของธรรม ต้องอาศัยสัมมาทิฏฐิเป็นผู้นำและผู้ตัดสินชขาด ในการนี้ พระพุทธเจ้าทรงเปรียบสัมมาทิฏฐิว่าเหมือนกับงอนรถ ที่ต้องพุ่งเข้าไปในที่ต่างๆ ก่อนส่วนประกอบอื่นๆ ทั้งหมดของรถเสมอ และใช้สัมมาสติเป็นผู้ควบคุม ใช้สัมมาวายามะทำหน้าที่ละธรรมที่ควรละ เจริญธรรมที่ควรเจริญ.

เมื่อการปฏิบัติในวิปัสสนากรรมฐานนี้ ดำเนินไปด้วยดีถึงขนาดเมื่อใด เมื่อนั้นสัมมาทิฏฐิก็เข้าไปรู้แจ้งในอริยสัจจะ ๔ และพร้อมกันนี้**สัมมาทิฏฐิ**ก็ทำหน้าที่ละมิจฉาทิฏฐิ และละ

ลายกิเลสอย่างอื่นที่เป็นข้าศึกของตน ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ และรู้ชัดซึ่งสัมปยุตธรรมที่ห้อมล้อมเกื้อหนุน **สัมมาสังกัปปะ** ก็ทำหน้าที่ละมิจฉาสังกัปปะ และกิเลสอย่างหนึ่งที่เป็นข้าศึกของตน ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ และปลูกขึ้นซึ่งสหชาตธรรม คือธรรมต่างชนิดที่เกิดร่วมกับธรรมอื่น **สัมมาวาจา** ก็ทำหน้าที่ละมิจฉาวาจาและกิเลสอย่างอื่นที่เป็นข้าศึกของตน ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ กำหนดถือเอาโดยชอบซึ่งสัมปยุตธรรมทั้งหลาย **สัมมากัมมันตะ** ก็ทำหน้าที่ละมิจฉากัมมันตะและกิเลสอย่างอื่นที่เป็นข้าศึกของตน ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ และยังสัมปยุตธรรมให้ตั้งขึ้นมาโดยชอบ **สัมมาอาชีวะ** ก็ทำหน้าที่ละมิจฉาอาชีวะ และกิเลสอย่างอื่นที่เป็นข้าศึกของตน ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ และยังสัมปยุตธรรมให้ผ่องแผ้ว **สัมมาวายามะ** ก็ทำหน้าที่ละมิจฉาวายามะและกิเลสอย่างอื่นที่เป็นข้าศึกของตน ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ และประคองไว้โดยชอบซึ่งสัมปยุตธรรม **สัมมาสติ** ก็ทำหน้าที่ละมิจฉาสติ และกิเลสอย่างอื่นที่เป็นข้า

ศึก ของตน ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ และยังสัมปยุตธรรมให้ตั้งขึ้นมา **สัมมาสมาธิ** ย่อมมีหน้าที่ละมิจฉาสมาธิ และความฟุ้งสร้าน และธรรมอย่างอื่นที่เป็นข้าศึกของตน ทำนิพพานให้เป็นอารมณ์ และยังสัมปยุตธรรมให้ตั้งขึ้นโดยชอบ

กิเลสที่มรรคแปดร่วมกันทำลาย ในเมื่อเกิดความรู้คือได้ญาณในอริยสัจจะ ๔ นี้ คือกิเลสที่ตกตะกอนลงไป ๆ และกิเลสที่สงบลงไปด้วยกำลังสมาธินั้น หากว่าญาณในอริยสัจจะ ๔ นั้น เกิดขึ้นมาอย่างบริบูรณ์เต็มที่ มรรคแปดก็ทำลายกิเลสนั้นได้หมดสิ้นทุกชนิด หากว่าญาณในอริยสัจจะ ๔ นั้น เกิดขึ้นไม่บริบูรณ์เต็มที่ มรรคแปดก็ทำลายกิเลสนั้นได้เพียงบางส่วน

เมื่อ กิเลสที่ ตกตะกอน ซุ่มซ่อน เป็นขุม กำลัง ในทางแปรเปลี่ยนอัธยาศัยให้เสีย ทำให้มีความเห็นที่ผิด ได้ถูกทำลายลงหมดสิ้น อัธยาศัยที่เสียก็หมด ความคิดเห็นที่ผิดก็หมด เมื่อกิเลสนี้ได้ถูกทำลายลงเพียงบางส่วน อัธยาศัยที่เสียก็มีเหลืออยู่เพียงเล็กน้อย ความไม่รู้ในธรรมก็ยังมี

เหลืออยู่เป็นส่วนน้อย น้อยจนไม่เกิดเป็นภัยอะไร ๆ ทั้งแก่ตัวผู้นั้นเอง ทั้งแก่ผู้อื่น ต่อไปอีก

วิปัสสนากรรมฐาน มีข้อมุ่งหมายในการเจริญเพียงเพื่อให้ได้ความรู้จริงเห็นแจ้งในอริยสัจจะ ๔ เพื่อชำระอัธยาศัยให้ดีให้สะอาด ชำระความคิดเห็นให้ถูกให้บริสุทธิ์ผุดผ่องเท่านั้น

เรื่องนี้มิได้ถูกเขียนขึ้นเพื่อเป็นปทัสถานแห่งการปฏิบัติ เพราะแม้เพียงแต่สมถกรรมฐานแบบเดียว ที่แสดงแนวทางให้ไปปฏิบัติได้ถึงขั้นจตุตถฌาน ก็ต้องเขียนยาวไม่น้อยกว่า ๑๐ เท่าของเรื่องนี้เสียแล้ว แต่เรื่องนี้ถูกเขียนขึ้นเพียงเพื่อแสดงเจตนารมณ์ แห่งกรรมฐานที่มีอยู่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ผู้ที่รู้เจตนารมณ์แห่งกรรมฐาน ย่อมต้องปฏิบัติในสมถกรรมฐาน เพียงเพื่อชำระจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลส เพื่อเสวยนิรามิสสุขในปัจจุบัน หรือเพื่อเป็นบันไดก้าวขึ้นไปสู่วิปัสสนากรรมฐาน ย่อมปฏิบัติในวิปัสสนากรรมฐานเพียงเพื่อความตรัสรู้ธรรม เพื่อความดี ความสะอาดแห่งอัธยาศัย เพื่อความบริสุทธิ์ผุดผ่องแห่งความคิดเห็นเท่านั้น

กรรมฐานที่ถูกบำเพ็ญด้วยความมุ่งหมายที่ผิดจากเจตนารมณ์แห่งกรรมฐานนั้น ๆ นอกจากไม่เกิดเป็นผลดีอะไรแล้ว ยังเกิดเป็นผลร้ายทั้งแก่ตัวผู้บำเพ็ญเอง ทั้งแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะ คือสมถกรรมฐานที่ถูกบำเพ็ญด้วยความมุ่งหมายที่ผิด ย่อมทำให้เกิดความลุ่มหลง ความมัวเมาขึ้นในผลพลอยได้ ทั้งที่เป็นผลโดยตรง ทั้งที่เป็นผลโดยอ้อม **ความลุ่มหลง ความมึนเมาในผลพลอยได้แห่งสมถกรรมฐานนี้ ได้เป็นต้นเหตุทำให้ภิกษุผู้บำเพ็ญกลายเป็นอลัชชีชั้นมหาโจร ฆ่าตัวเองในพระธรรม พระวินัยของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสียมากกว่ามาก** ดังนั้น ผู้ที่บำเพ็ญกรรมฐานไม่ว่าเป็นชาววัดหรือชาวบ้าน จึงต้องมีสติควบคุมตน ระมัดระวังอย่าบำเพ็ญด้วยความมุ่งหมายที่ผิดจากเจตนารมณ์แห่งกรรมฐานนั้น ๆ เป็นอันขาด คือต้องพำเพ็ญเพียงเพื่อชำระจิตให้ผุดผ่องเป็นประภัศร เพื่อชำระอัธยาศัยให้ดีและความคิดเห็นให้ถูกต้องเท่านั้น

△

เรื่องของหู

บรรดาอวัยวะที่รับความรู้สึกของมนุษย์เรานี้ หูเป็นอวัยวะที่สำคัญอันหนึ่ง ในรอบปีหนึ่งๆจะมีผู้ป่วยด้วยโรคที่เกี่ยวกับหูไปให้แพทย์ตรวจและรักษาเป็นจำนวนมิใช่น้อย ก่อนอื่นข้าพเจ้าจะขออธิบายถึงรูปลักษณะของหูพอเป็นสังเขปดังนี้ คือ หูของมนุษย์เรานี้แบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วนใหญ่ๆด้วยกัน คือ

๑. ส่วนนอก ประกอบขึ้นด้วย

–ใบหู ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมเสียงเพื่อจะส่งต่อเข้าภายในอีกทีหนึ่ง ส่วนใบหูนี้ดูๆก็ออกจะสำคัญมาก เพราะนักดูลักษณะมักจะทำนายได้ว่าผู้นั้นจะมีอายุยืนหรือมีบุญได้ –ท่อสั้น ๆ นำเสียง จาก ภาย นอกไปสู่เยื่อหู

๒. หูส่วนกลางหรืออาจจะเรียกได้ว่า ช่องเยื่อหูมีอากาศบรรจุอยู่ภายในช่องนี้ ช่องเยื่อหูนี้เป็นส่วนหนึ่งของกระดูก และมีทางติดต่อไปที่คอกับช่องโพรงในกระดูกกกหู

และยังมีกระดูกชิ้นเล็กๆ ๓ ชิ้น คือกระดูกทั่ง, ค้อนและโกลน เพื่อนำคลื่นเสียงอีกด้วย

๓. หูส่วนใน ประกอบขึ้นด้วยแผ่นเยื่อกระพุ้งและท่อเล็ก ๆ และยังมีอวัยวะที่บังคับการทรงตัวอยู่ภายในด้วย

เมื่อได้ทราบถึงส่วนประกอบหยาบๆของหูแล้ว เราจะเห็นได้ว่าหูของมนุษย์เรานี้ ประกอบขึ้นด้วยชิ้นส่วน ซึ่งละเอียดที่เราจะต้องดูแลทนุถนอมให้ดี เพราะของสิ่งใดก็ตามที่ละเอียดละออถ้าได้รับการกระทบกระเทือนอย่างบางเบา ก็อาจทำให้บุบสลายไปได้ และเมื่อใดหูของเราหย่อนสมรรถภาพไป เมื่อนั้นเราจะทราบถึงความสำคัญอย่างยิ่งยวดได้เป็นอย่างดี

ในบรรดาโรคของหูซึ่งนำผู้ป่วยมาหาแพทย์ให้ทำการตรวจและรักษาให้นั้น โรคหูน้ำหนวกเป็นโรคหนึ่งซึ่งแพทย์พบเป็นจำนวนมากเสมอ ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กไร้เดียงสาซึ่งยังไม่สามารถจะป้องกันตนเองได้ดี และมักจะพบในเด็กซึ่งผู้ปกครองมีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างจะยากจน ไม่–

สามารถดูแลเด็กของตนได้เต็มที่หรือมักจะพบในเด็กซึ่งซุกซนชอบเล่นน้ำตามแม่น้ำลำคลอง ทำให้น้ำพาเอาเชื้อโรคเข้าไปในหูทำให้เกิดการอักเสบขึ้นได้ หรืออาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากมีการอักเสบของลำคอและทางเดินหายใจส่วนบนก่อน แล้วเชื้อลุกลามไปยังหูชั้นกลางตามทางติดต่อดังได้อธิบายไว้แล้ว ในรูปลักษณะของหู (ข้อ ๒)

พยาธิสภาพที่เกิดขึ้นจะรุนแรงหรือไม่ก็แล้วแต่เชื้อที่เข้าไปเป็นเชื้อชนิดใด เมื่อได้รับเชื้อเกิดการอักเสบขึ้นแล้ว ผู้ป่วยมักจะมีอาการและอาการแสดงให้พบเห็นได้ ดังนี้ คือ

๑. **ความเจ็บปวด** ดังได้กล่าวแล้วว่าความรุนแรงขึ้นอยู่แก่เชื้อโรคว่าเป็นชนิดใด ถ้าเป็นเชื้อชนิดรุนแรงทำให้เกิดการอักเสบอย่างเฉียบพลัน ผู้ป่วยก็จะมีอาการปวดได้มาก ถ้าเชื้อชนิดไม่รุนแรงความเจ็บปวดก็มีน้อย การปวดจะหายไปเมื่อเยื่อหูขาดและการปวดนี้ ผู้ป่วยมักจะบอกว่าปวดที่หน้าหูหรือในหู และถ้าการอักเสบลุกลามไปยังโพรงกระดูก

กกหูซึ่งอยู่หลังหูแล้ว ผู้ป่วยอาจบอกได้ว่ามีการเจ็บปวดที่หลังหูได้ แพทย์ใช้นิ้วมือกดตรงบริเวณนี้ผู้ป่วยจะบอกว่าเจ็บ

๒. **บวม** เนื่องจากการอักเสบ บริเวณหลังหูอาจจะบวมได้

๓. **มีไข้** ผู้ป่วยมักจะมีไข้ขึ้นสูงกว่าปกติ

๔. **มีน้ำหนอง** ไหลออกมาจากหูข้างที่เป็น

๕. **หูอื้อ** แรกเริ่มเป็นหูจะอื้อเพราะความดันภายในผิดไป แต่เมื่อเป็นนานๆเข้าหูข้างนั้นจะไม่ได้ยินเลย

อาการและอาการแสดงต่างๆเหล่านี้ ผู้ปกครองของเด็กควรจะสังเกตุเห็นได้บ้างถ้าได้เอาใจใส่ดูแลเด็กของตนอยู่บ้าง เมื่อพบก็ควรจะพาไปให้แพทย์ทำการตรวจและรักษาโดยถูกต้อง อย่างไรก็ดีแพทย์มักจะพบว่าผู้ปกครองพาเด็กมาให้รักษาเมื่อโรคนั้นเป็นชนิดเรื้อรังเสียแล้ว จะเป็นโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือรักษาโดยยากลางบ้าน หรือเชื้อที่เกิดนั้นเป็นชนิดไม่รุนแรงทำให้เกิดการอักเสบเป็นชนิดเรื้อรังก็ตาม

ทำให้การรักษาลำบากยากเย็นขึ้น พอมาถึงระยะนี้แล้ว บางครั้งจะพบมีน้ำหนองใส่มีกลิ่นเหม็นมากไหลออกมา บางครั้งก็จะหยุดไปได้เอง เมื่อเป็นนานเข้า ๆ แน่ละการอักเสบก็มักจะลุกลามออกไปสู่โพรงกระดูกกกหูเพราะมีทางติดต่อกันอยู่แล้ว เป็นมากๆ ขึ้นกระดูกเป็นหนองเกิดฝีและแตกออกสู่ภายนอกได้ เมื่อโรคลุกลามมาถึงขั้นนี้แล้วจะทำให้การรักษาเป็นไปด้วยความยากลำบากมาก และเมื่อผู้ป่วยมีสุขภาพเลวลงเมื่อใดการอักเสบมักกำเริบขึ้นและยังทำให้เป็นสาเหตุของโรคอื่น ๆ อีกได้มากมาย การรักษาก็มักจะไม่ได้ผลเด็ดขาด อย่างไรก็ดีข้าพเจ้าเชื่อว่าผู้ปกครองถ้าได้เอาใจใส่ดูแลเด็กของตนและพาไปให้แพทย์ทำการตรวจรักษาแต่เริ่มแรกแล้ว โรคนี้คงจะพบผู้ป่วยเป็นชนิดเรื้อรังน้อยลงไปเป็นแน่

ประพฤติ ธีรคุปต์

๑๐ มิ.ย. ๒๕๐๒

พิมพ์ที่ ไทยการพิมพ์ 919–921 ถนนสีลม (ตรงข้ามพิมพ์ไทย) โทร. 35355
นายอ้วน ตระกูลสิน ผู้พิมพ์โฆษณา 2502